

ՎԵՐՋԻՆ ԻՂՁԸ

«Որդի, բու սրտին
պա՞ղ է դրուկ...»:

Սողոմոն Տարոնցի իր մէկ գրութեան մէջ, չափազանց սեղմ տողերու մէջ կը նկարագրէ հոգեվարքի մէջ գտնուող ծերուկ մարդու մը հոգեկան տուայտանքը եւ վերջին իղձը: Շարժելու անկարող մահամերձը, անկողնին ֆամուած, ֆահանայի՝ մը այցելութիւնը կը խնդրէ ընտանիքի անդամներէն, որոնք եկած շրջապատած էին զինք:

Քահանայի գալուստը պատճառ կ'ըլլայ որ օրհասական մեծ հայրիկը լայն բանայ իր կիսախուփ աչքերը: Քահանային հարցումին թէ՝ «Ի՞նչ է կամֆդ, օրհնած», ան կը պատասխանէ. «Հաւատամ, խոստովանիմ առաջի Քրիստոսի...»:

Մինչ ֆահանան կը պատրաստուէր մասնատուփը հանել եւ հաղորդել, ծերուկը ֆահանային նայելով պաղատագին կը շշնջայ. «Տէր Հայր, մեռնիմ աջիդ, վերջին հեղ թուղթըմ գրէ իմ դարիք դուրբաթին Ստամպոլ, որ տուն գայ: Իդա հարս մեղք է, իդա գաւկըներ - անօթի: Գրէ իմ տնաւերին, գրէ, ըսէ՝ «Որդի, բու սրտին պա՞ղ է դրուկ»: Այնուհետեւ, բարի հայրիկը գլուխը կը գետեղէ բարձին ու կը լռէ, իսկ ֆահանան, որ չի կրնար Սուրբ Հաղորդութիւն մատուցել, կ'աղօթէ ու կը խաչակնքէ անշնչացած մարմինը եւ «լացի կականի միջով» դուրս կը նետուի, «մտքի մէջ շարունակ կրկնելով, «Որդի, բու սրտին պա՞ղ է դրուկ...»:

Տեսարանը այնքան ահաւոր է ու ցնցիչ, որ ֆահանան հեծկլտալով դուրս կ'ելլէ տունէն: Պատկերը յայտնապէս ցոյց կու տայ որ մահամերձին ամուսնացած տղան Ստամպոլ մեկնած է կա՛մ գործի՝ առանձին ձգելով իր կինը

եւ զաւակները, եւ կամ լքած է զիրենք՝ անձնատուր ըլլալով իր անասնական անվերջ կիրքին ու վայելքին:

Ակներեւ է, որ քաղմիցս գրուած նամակները՝ ուղղուած դարիպ որդիին որ տուն վերադառնայ, մնացած են ապարդիւն: Հեղ մըն ալ ֆահանայէն կը խնդրուի գրել, գէթ վերջին անգամ, որ տնաւեր որդին տուն գայ, ոչ թէ որովհետեւ հայրը մօտ է մահուան, այլ որպէս զի գայ եւ տէր կանգնի իր ընտանիքին, որովհետեւ երիտասարդ «հարսը մեղք է, եւ զաւակները՝ անօթի»:

Մեծ հայրիկին վերջին խօսքը՝ «Որդի, բու սրտին պա՞ղ է դրուկ...», աւելի ֆան յորդորական է. անոր մէջ կայ կշտամբանք, արդար ցասում ու հրաւեր՝ զգաստութեան ու ինքնագիտակցութեան: Յայտնի է, որ մոլորուած որդին լքած է բոյնը, հեռացած օտար ակեր՝ մտահան ընելով իր սուրբ օճախը:

Արդարեւ, կատարեալ ողբերգութիւն է այս, որ յատուկ է մասնաւորաբար հայերու: Աստանդական կեանքը հայուն ծանօթ է արար աշխարհին ի հնուց անտի: Ղարիպութեան մասին գրած են մեր գրողները, բանաստեղծները: Մեր աննման բանաստեղծ՝ Նահապետ Քուչակ, իր Հայրեններուն մէջ լայնօրէն անդրադարձած է օտարութեան, պանդխտութեան աղէտալի հետեւանքներուն: Ան քաղմաթիւ յուզախառն տողեր նուիրած է իրենց հայրենի երկիրը եւ ընտանիքը ետին ձգողներուն մասին: Հայրենակարօտ սիրտը արտայայտող դասական տաղ է հետեւեալը.

«Ղարիպն որ գհայրենիս յորժամ միտ ածէ,

Աղիքն գալարի եւ աչքն արտասուէ:
Ղարիպ, թէպէտ այսչափ քն կեանքն
դառն է,

Յուսա թէ Աստուած քեզ
Բարով ի հայրենիք հասուցանէ»:
Հայութեան շերտեր, այսօր,
արտասահմանի բովանդակ տարածքին,
մեծաւ մասամբ, կ'ապրին անջատուած
մայր երակէն ու հեռու իրենց անմիջական
ընտանիքի անդամներէն կամ
ազգակիցներէն: Ետին ձգած իրենց
սիրելիները, կը տոչորին կարօտէ ու
կ'օժանդակեն անոնց, ի գին ամէն
զոհողութեան: Այլ, լինելով հայրենի
օճախը եւ ժամանելով օտար վայրեր, կը
մոռնան ընտանիք, հարազատ, բարեկամ
եւ սիրտերնին կը պաղեցնեն ու հետզհետէ
կը քարացնեն: Իրօք որ շատերուն «սրտին
պաղ է դրուկ»: Անոնք անցուկ ու
մոռցուկ ըրած ոչ հեռու անցեալը, ամէն
ինչ կեդրոնացուցած են լոկ իրենց
անձին, եսին, շահին ու հանգիստին վրայ
ու կ'ապրին կեանք մը բարոյապէս
խղճալի ու արգահատելի:

Հայոց պատմութեան պանդխտու-
թեան էջերը լի են աղի-արցունքով,
անվերջ դժբախտութիւններով ու
աննկարագրելի ողբերգութիւններով:
Արիւնով գրուած այդ էջերը պարզապէս
սրտանմլիկ են, եղբրական:

Պանդխտութիւնը հայոց համար
եղած է կրակէ շապիկ, որ հրկիզած ու
մոխրացուցած է բիրաւոր հոգիներ:
Անթիւ ու անհամար հայ օճախներ
քանդուած են պանդխտութեան պատճա-
ռով: Օտարութեան ամեհի կոհակներուն
յակամայս յանձնուած հայր, բշուած է
յորձանքի կողմէ դէպի անդարձ կորուստ:
Օրապահիկ ապահովելու պահանջէն
մղուած, հայր ուղղուած է անձանօթ
ափեր, ուր զինք կլանած են քաղաքի
անակնկալներ ու խոչընդոտներ: Այս
դժուարութեանց շարքին եղած են միշտ՝
նոր լեզու ու մշակոյթ, խորք քարքեր ու
սովորութիւններ:

Այժմ կենսական հարցը, այդ
պաղած ու կարծրացած սիրտերը
կակղեցնել է ու ջերմացնել՝ երբեմնի
սէրով ու անմար հուրով: Ինչպէ՞ս
վերածարծել այդ կրակը, վերստեղծել
այդ պահանջը եւ վերամիաւորել հոգիները
սիրոյ ու կարօտի ոսկեայ օղակով:
Վստահարար, այս մեզմէ կը պահանջէ
ոչ միայն գիտակցութիւն, զոհաբերութեան
հոգի, այլեւ նուիրում դէպի մերայինները:
Այլապէս, հոգեվարքի մէջ գտնուող
բարի ծերուկը մեզի համար ունի
յանդիմանական մէկ խօսք՝ «Որդի, բու
սրտին պա՞ղ է դրուկ...»:

ԶԵՆՈՒ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ